

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Козак Ю.Г.

“ ____ ” _____ 201__ р.
(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.05056 Міжнародні економічні відносини
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування за магістерською
програмою «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)»
(назва магістерської програми)

на тему: «Удосконалення міжнародної конкурентної стратегії фірми
агроторгової сфери (на прикладі ФГ "Полепродукт")»
(назва теми)

Виконавець:

студент факультету міжнародної
економіки

Сафта Олександр Павлович
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

К.Е.Н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Уханова Інна Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Сафта О.П. **«Удосконалення міжнародної конкурентної стратегії фірми агроторгової сфери (на прикладі ФГ "Полепродукт")»** кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності

«8.05056 Міжнародні економічні відносини»,

за магістерською програмою

«Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)».

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – конкурентна стратегія ФГ «Полепродукт» на міжнародному ринку аграрних товарів.

У роботі розглядаються теоретично-методичні основи міжнародної конкурентної стратегії підприємства, фактори і умови забезпечення реалізації міжнародної конкурентної стратегії фірми агроторгової сфери.

Проведено аналіз міжнародної конкурентної стратегії фірми ФГ «Полепродукт» на європейському ринку.

Пропонуються організаційні заходи удосконалення міжнародної конкурентної стратегії ФГ «Полепродукт» зокрема, обґрунтовується необхідність введення онлайн системи моніторингу діяльності підприємства і управлінського обліку для вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності ФГ «Полепродукт»

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, агроторгова фірма, конкурентна стратегія, фактори конкурентної стратегії, міжнародний ринок сільськогосподарської продукції.

ANNOTATION

Safta A.P. **"Improvement of the international competitive strategy of the firm of agro-trade sphere (on the example of farming company "Polyproduct")"**

thesis for Master degree in specialty «8.05056 International Economic Relations», under the program

«Foreign Economic Activity of an Enterprise(Organisations)»

Odessa National Economic University

Odessa, 2018

Master's qualification work consists of three sections. The object of the research is the competitive strategy of the FG Polyproduct in the international market of agrarian commodities.

The theoretical and methodological foundations of the international competitive strategy of the enterprise, factors and conditions for ensuring the implementation of the international competitive strategy of the firm of agro-trade sphere are considered in the paper.

The analysis of the international competitive strategy of the company FG "Polyproduct" on the European market is conducted.

The organizational measures for improvement of the international competitive strategy of FG "Polyproduct" are offered, in particular, the necessity of introducing an online monitoring system of enterprise activity and management accounting for improvement of foreign economic activity of FG "Polyproduct" is substantiated.

Key words: foreign economic activity, agrotrade firm, competitive strategy, factors of competitive strategy, international market of agricultural products.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	4
РОЗДІЛ.1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ФІРМИ	7
1.1. Економічна сутність поняття «міжнародна конкурентна стратегія».....	7
1.2. Фактори і умови забезпечення реалізації міжнародної конкурентної стратегії фірми агроторгової сфери.....	17
1.3. Методика оцінки міжнародної конкурентної стратегії фірми.....	24
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ФІРМИ ФГ «ПОЛЕПРОДУКТ» НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РИНКУ.....	35
2.1. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності ФГ «Полепродукт».....	35
2.2. Аналіз міжнародної конкурентоспроможності ФГ «Полепродукт».....	42
2.3. Аналіз міжнародної конкурентної стратегії ФГ «Полепродукт» в умовах ринку аграрної продукції країн ЄС.....	53
Висновки за розділом 2.....	60
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ФГ «ПОЛЕПРОДУКТ».....	62
3.1. Організаційні заходи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності ФГ «Полепродукт» як складової реалізації міжнародної конкурентної стратегії.....	62
3.2. Зменшення накладних витрат як чинник підвищення міжнародної конкурентоспроможності ФГ «Полепродукт» на ринку країн ЄС.....	70
3.3. Впровадження збутової програми ФГ «Полепродукт» на європейському ринку як чинник удосконалення міжнародної конкурентної стратегії.....	77
Висновки за розділом 3.....	84
ВИСНОВКИ.....	86
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Участь вітчизняних підприємств у зовнішньоекономічній діяльності нерозривно пов'язана з оцінкою власного рівня конкурентоспроможності, що виступає індикатором позиції підприємства на міжнародному ринку, дає змогу виявити сильні та слабкі сторони виробника та розробити стратегію розвитку на перспективу. Перед підприємствами, які орієнтовані на міжнародний ринок, постійно виникає проблема формування стійких конкурентних переваг, щоб послабити вплив із боку зарубіжних конкурентів як внутрішньому, так і на світових ринках. Тому, розглядаючи перспективи підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК, неможливо оминати питання конкурентної стратегії цієї категорії виробників, оскільки від неї залежатиме подальший розвиток галузі, подолання технологічної відсталості підприємств та виявлення резервів зростання як міжнародної конкурентоспроможності підприємства, так і ефективності зовнішньоекономічної діяльності загалом.

Вагомий науковий внесок щодо розробки теоретико-методичних засад формування та реалізації стратегії міжнародної конкурентоспроможності підприємств здійснили такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: О. І. Дідченко [25], Ю. Б. Іванов [31], Ю. М. Кирилов [34], Л. В. Балабанова [5], І. Ф. Кошелупов [38], Г. Л. Азоев [2], І. Ансофф [3], М. Потер [43.44], В. Г. Герасимчук [16], Н. В. Куденко [39], Р. А. Фатхутдинов [57], О. Г. Янковий [59]. Кожен науковець пропонує власне розуміння процесу формування стратегії міжнародної конкурентоспроможності, представляє власне бачення класифікації стратегій, методичного інструментарію аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища, вибору оптимальної стратегічної альтернативи, акцентуючи увагу на тому чи іншому етапі розробки стратегії. Проте висвітленню процесу розробки та реалізації стратегії міжнародної конкурентоспроможності приділено недостатньо уваги, що і потребує більш глибокого вивчення. Потребують подальших досліджень питання створення ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення

конкурентних позицій підприємств, умови забезпечення реалізації міжнародної конкурентної стратегії фірми агроторгової сфери, оцінка міжнародної конкурентоспроможності підприємства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Об'єктом дослідження є міжнародна конкурентна стратегія фірми агроторгової сфери.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні заходи удосконалення міжнародної конкурентної стратегії ФГ «Полепродукт» в сучасних умовах господарювання.

Метою наведеної роботи є вивчення теоретичних питань щодо міжнародної конкурентної стратегії фірми агроторгової сфери та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення на ФГ «Полепродукт». Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- 1) визначити економічну сутність поняття «міжнародна конкурентна стратегія»;
- 2) проаналізувати фактори і умови забезпечення реалізації міжнародної конкурентної стратегії фірми агроторгової сфери;
- 3) визначити методику оцінки міжнародної конкурентної стратегії фірми;
- 4) здійснити аналіз зовнішньоекономічної діяльності ФГ «Полепродукт»;
- 5) проаналізувати міжнародну конкурентоспроможність ФГ «Полепродукт»;
- 6) оцінити міжнародну конкурентну стратегію ФГ «Полепродукт» в умовах ринку аграрної продукції країн ЄС;
- 7) розробити організаційні заходи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності ФГ «Полепродукт» як складової реалізації міжнародної конкурентної стратегії;
- 8) визначити шляхи зменшення накладних витрат як чинник підвищення міжнародної конкурентоспроможності ФГ «Полепродукт» на ринку країн ЄС;

9) розглянути впровадження збутової програми ФГ «Полепродукт» на європейському ринку як чинник удосконалення міжнародної конкурентної стратегії.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. При написанні дипломної роботи були використані наступні методи дослідження: загальнонаукові методи: синтез, аналіз, порівняння, абстрагування, конкретизація, індукція та дедукція, а також спеціальні методи наукових досліджень: методи економічного аналізу, метод логічного узагальнення, таблично-графічні методи, абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз; порівняльний аналіз і групування; розрахунково-аналітичний та метод економічного моделювання.

Інформаційна база дослідження Для написання роботи було використано такі джерела інформації як навчальні посібники, підручники, монографії, публікації у періодичних виданнях, матеріали звітності підприємств, матеріали науково-практичних конференцій, електронні ресурси. Також довідковою базою є нормативно-правові акти України, аналітичні та статистичні матеріали ФГ «Полепродукт».

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами роботи опубліковано доповідь «Конкурентні умови зовнішньоторговельної діяльності аграрних підприємств України в умовах зони вільної торгівлі з ЄС» у конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку науки» в рамках засідання секції «Економічні науки» загальним обсягом 0,2 авт. аркуши 7 грудня 2017 р. Київ.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг роботи складає 99 сторінок. Робота включає 13 таблиць, 24 рисунки та список використаних джерел, який складає 59 найменувань.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

У першому розділі роботи вивчено теоретичні основи дослідження міжнародної конкурентної стратегії фірми. У пункті 1.1 визначено, що стратегія забезпечення конкурентоспроможності підприємства являє собою комплексну стратегію підприємств, яка включає довгострокові програми дій за всіма функціональними напрямками його діяльності, спрямовані на формування належного рівня конкурентного потенціалу та конкурентоспроможності. Чітко сформована та аргументована конкурентна стратегія підприємства дозволяє ефективно визначити стратегічні цілі та способи їх досягнення, уникнути ризиків, раціонально розпоряджатися ресурсами.

У пункті 1.2 виявлені фактори забезпечення реалізації міжнародної конкурентної стратегії фірми агроторгової сфери, серед яких природний потенціал, географічне розташування, кваліфікація, навички працівників, техніко-технологічне забезпечення, рівень інформатизації виробничих процесів, ресурсоемність виробництва, інфраструктурне забезпечення, організаційна форма управління, ефективність використання маркетингового інструментарію. Враховуючи специфіку аграрної сфери, сільськогосподарські підприємства мають неоднаковий стратегічний потенціал, реалізують різні стратегії й можуть функціонувати в середовищі певної міри складності.

У пункті 1.3 розглянуто різні методики оцінки міжнародної конкурентної стратегії фірми: метод SWOT – аналізу, метод «4Р», матричні методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств. Запропоновано використовувати метод комплексного оцінювання конкурентоспроможності виробництва, як такий, що містить найбільш повну характеристику об'єкта оцінки. Цей метод включає визначення таких показників ефективності виробництва, як показники фінансового стану підприємства, конкурентного

потенціалу підприємства, ефективності збуту та просування продукції, соціальної ефективності, конкурентоспроможності продукції.

У другому розділі роботи проаналізовано міжнародну конкурентну стратегію фірми ФГ «Полепродукт» на європейському ринку. У пункті 2.1 здійснено аналіз зовнішньоекономічної діяльності ФГ «Полепродукт». У ході аналізу визначено, що зовнішньоекономічна діяльність ФГ «Полепродукт» складається з співпраці з французькою насіннєвою компанією «Clause», імпорту обладнання з Угорщини та з Росії, участі в різних міжнародних виставках та ярмарках, експорту продукції за кордон у Молдову та Румунію. На ФГ «Полепродукт» відсутній відділ, що займається зовнішньоекономічною діяльністю через незначні обсяги виробництва. Загальна оцінка показників міжнародної конкурентоспроможності ФГ «Полепродукт» за 2014-2016 роки дає змогу побачити, що усі показники конкурентоспроможності ФГ «Полепродукт» за 2014-2016 роки, окрім обсягів виробництва та виробітку є негативними та свідчить про низьку міжнародну конкурентоспроможність.

У пункті 2.2 проведено аналіз міжнародної конкурентоспроможності ФГ «Полепродукт». В результаті формовано матрицю слабких та сильних сторін господарства, а також загроз та можливостей. Основними можливостями розвитку міжнародної конкурентоспроможності є розширення каналів збуту та реалізації продукції за кордоном, поліпшення технологічного процесу та зниження собівартості. ФГ «Полепродукт» обрало «міжнародну» конкурентну стратегію, що полягає у перенесенні набутого досвіду на іноземні ринки. Проте її недоліками є неврахування особливостей попиту на кожному іноземному ринку, нездатність використати економію на місцезнаходженні.

У пункті 2.3 проаналізовано міжнародну конкурентну стратегію ФГ «Полепродукт» в умовах ринку аграрної продукції країн ЄС. Визначено, що в умовах євроінтеграції України ФГ «Полепродукт» використовує такі переваги, як розширення квот на зернові культури, вільні зони торгівлі, сприятливі кліматичні умови, вигідне географічне положення, невелика вартість продукції, впровадження європейських технологій, використання насіння з Європи. З'ясовані основні стратегічні цілі ФГ «Полепродукт» в умовах

євроінтеграції України. Це ефективне і раціональне використання земельних ресурсів, формування нового економічного механізму з ринковою орієнтацією, модернізація матеріально-технічної інфраструктури.

У третьому розділі роботи запропоновано шляхи удосконалення міжнародної конкурентної стратегії ФГ «Полепродукт». У пункті 3.1. висвітлено організаційні заходи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності ФГ «Полепродукт»: створення відділу зовнішньоекономічних відносин, розширення експорту продукції до таких країн, як Індія, Іран, Єгипет, придбання високоякісного імпортного обладнання за помірними цінами на виставках-продажах. Розроблено механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю ФГ «Полепродукт», що забезпечить відновлення позитивних тенденцій діяльності ФГ «Полепродукт», отримання максимально можливих прибутків від експортної діяльності, розширення і створення достатньої кількості внутрішніх і міжнародних обсягів реалізації.

Зменшення накладних витрат як чинник підвищення міжнародної конкурентоспроможності ФГ «Полепродукт» на ринку країн ЄС розглянуто в п. 3.2. Визначено, що в результаті запровадження нормативного планування накладних витрат ФГ «Полепродукт» зменшує адміністративні витрати на 0,3 тис. грн. та отримає більший прибуток. Проте через відсутність витрат на збут позитивні зміни у результаті зменшення накладних витрат є незначними. Запропоновано модель системи управління витратами ФГ «Полепродукт», в якості основних елементів якої розглянуто соціально-економічну діяльність, пов'язану з виробництвом сільськогосподарської продукції.

У пункті 3.3 запропоноване впровадження збутової програми ФГ «Полепродукт» на європейському ринку. Для цього можна використовувати Direct Mail – розсилку потенційним замовникам рекламних матеріалів та зворотній зв'язок, участь у європейських виставках, організацію дистриб'юторської мережі, використання веб-сайту з перекладом на англійську та німецьку мови. Розраховано, що за умови збільшення обсягу виробництва продукції на 10% та підвищення ціни продукції на 10%, ФГ «Полепродукт» зможе вийти на прибуток, який складе 20,5 тис. грн.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрна політика в умовах ринкової трансформації економіки агропромислового комплексу: кол. моногр. / [за заг. ред. П.С. Березівського]. – Львів : Львівський держ. аграр. ун-т, 2006. – 560 с.
2. Азоєв Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. / Г.Л. Азоєв. – М. : ЦЭИМ, 2011. – 207 с.
3. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф ; пер. с англ. ; под ред. Л. И. Евенко. – М. : Экономика, 2015. – 519 с.
4. Бала В. В. Практичний аспект формування механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю на прикладі ПАТ «КВБЗ» / В. В. Бала [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3091>
5. Балабанова Л.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств на основі маркетингу: монографія / Л.В. Балабанова, А.В. Кривенко. – Донецьк: Дон ГУЕТ ім. Туган-Барановського, 2004. – 147 с.
6. Беглиця В. П. Конкурентоспроможність як категорія ринкової економіки / В.П. Беглиця // Збірник наукових праць Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. – 2010. – Вип. 12. – С. 92–96.
7. Бельтюков Є. А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності / Є. А. Бельтюков, Л. А. Некрасова // Економіка: реалії часу. – 2014. – № (12). – С. 6-13.
8. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посібник / М. Д. Білик. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.
9. Білошапка В. А. Резерви зростання результативності бізнесу в умовах економічного спаду / В. А. Білошапка // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С. 115–117.
10. Блажкун О. Ю. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О. Ю. Блажкун // Національний технічний

університет України «КПІ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/73388>

11. Блонська В. І. Економіка підприємства : теорія і практикум : навч. посібник / В. І. Блонська, Т. Г. Васильців, С. С. Гринкевич. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 688 с.

12. Бобов Г.Б. Формування конкурентоспроможності сільського господарства України / Г.Б. Бобов, І.В. Кузьменко, Л.В. Михайлишина // Економічний форум. – 2011. – № 2. – С. 67–73.

13. Болюх М. А. Економічний аналіз : навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. – К.: КНЕУ, 2010. – 556 с.

14. Борисова Т.М. Конкурентна стратегія на міжнародному ринку: сутність, основні характеристики та види/ Т.М. Борисова// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – Т. 1. – С. 156-160.

15. Войчак А.В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація / А.В. Войчак, Р.В. Камишніков // Маркетинг в Україні. – 2012. – № 2. – С. 50–53.

16. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством : [навч. посібник] / В. Г. Герасимчук. – К. : КНЕУ, 2010. – 312 с.

17. Гетьман О. О. Економіка підприємства : підручник / О. О. Гетьман. – К. : ЦНЛ, 2006. – 488 с.

18. Гіл Ч. Міжнародний бізнес: Конкуренція на глобальному ринку / Гіл Ч. ; [пер. з англ. А. Олійник, Р. Ткачук.] – К. : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. – 856 с.

19. Голіздра О. Експортувати просто. 10 кроків від виробництва до експорту / О. Голіздра. – Маркет Інфо. – 352 с.

20. Грещак М. Г. Економіка підприємства : підручник / М. Г. Грещак, В. М. Колот, В. П. Наливайко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.

21. Гринишин Г. Шляхи вдосконалення механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери / Г. Гринишин

// Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка. – 2014

22. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навч. посібник / В. І. Гринчуцький. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.

23. Грозна В. В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України як передумова співробітництва с ЄС/ В. В. Грозна // Актуальні проблеми економіки. – 2015, №11 (29). – С. 130-134.

24. Денисенко М. П. Зменшення накладних витрат та їх значення в управлінні виробництвом / М. П. Денисенко // Агросвіт. – 2012. – №5. – С. 27-30

25. Дідченко О. І., Мануїлова І. О. Оцінка конкурентоспроможності промислового підприємства // Вісник Запорізької державної інженерної академії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_5_143.pdf

26. Дослідження сутності поняття «конкурентоспроможність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/view/year/2012.html>

27. Забелин П. В. Основы стратегического управления: учеб. пособ. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. В. Забелин, Н. К. Моисеева. – М.: Информационно внедренческий центр «Маркетинг», 2014. – 195 с.

28. Заєць К.Д. Державне регулювання виробництва та проблеми підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / К.Д. Заєць // Науковий вісник БДФА. Серія: Економічні науки / гол.ред. В.В. Прядко; Міністерство фінансів України, БДФА. – Чернівці: Технодрук, 2009. – Вип. 4. – С. 190-195.

29. Збиранник О. М. Конкурентоспроможність як ключова економічна категорія ринкової системи // Економіка і управління підприємствами, галузями, національним господарством [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://visnikekon.kdu.edu.ua/ARHIV/2014-1\(3\)/75-82.pdf](http://visnikekon.kdu.edu.ua/ARHIV/2014-1(3)/75-82.pdf)

30. Зінчик С. М. Поняття конкурентоспроможності як економічної категорії суспільного розвитку // Матеріали І Міжнар. наук.- практ. конф., 14.02–15.02.2013 р.: у 3 т. – Дніпропетровськ: Біла К.О., 2013. – С. 23–26.
31. Іванов Ю. Б. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : Монографія / Ю. Б. Іванов та ін.; За заг. ред. Ю. Б. Іванова ; ХНЕУ. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006 – 383 с.
32. Іванова В. В. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / В. Іванова. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 472 с.
33. Інформація щодо найбільш рейтингових міжнародних виставково-ярмаркових заходів у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/rei/files/ex/exhibitions_2017.pdf
34. Кирилов Ю. Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації / Ю. Кирилов. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 420 с.
35. Клименко С. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://posibniki.com.ua/post-konkurentni-perevagi-pidpriemstva>
36. Коновал І. А. Бізнес-планування підприємницької діяльності в АПК : навчальний посібник / І.А.Коновал. – К. : «НІЧ ЛАВА», 2010. – 135 с.
37. Косянчук Т. Ф. Діагностика конкурентного потенціалу підприємства / Т. Ф. Косянчук // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2015. – №23. – С.51-54
38. Кошелупов І. Ф. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч. Посіб / І. Ф. Кошелупов. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – 152 с.
39. Куденко Н. В. Маркетингові стратегії фірми: Монографія/ Н. В. Куденко. – К.: КНЕУ, 2002. – 245 с.
40. Носко Я.В. Аналіз конкурентних стратегій за класифікаційними ознаками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mev.khnu.km.ua>
41. Осипчук О. Ефективна співпраця з Іраном: новий перспективний ринок для України / О. Осипчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://agroportal.ua/ua/views/blogs/effektivnoe-sotrudnichestvo-s-iranom-novy-perspektivnyi-rynok-dlya-ukrainy/>

42. Осташко Т. О. Оцінки перспектив експорту вітчизняних сільськогосподарських товарів у звт з ЄС / Т. О. Осташко // Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. – В.22. – 205. – С. 147-152.

43. Портер М. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер, пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 234 с

44. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; пер. с англ. В.Д. Щетинина. – М.: Международные отношения, 2013. – 49 с.

45. Прищепа Н.П. Аналіз і класифікація конкурентних стратегій підприємств / Н. П. Прищепа, О. М. Гайдамака // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. – № 4(44). – С. 88-94.

46. Радчук О. В. Дослідження можливих наслідків входження України до ЗВТ / О. В. Радчук // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 8. – С. 5-8.

47. Россоха В. В. Діагностика конкурентоспроможності продукції / В.В. Россоха, М.П. Канінський // Вісник НАУ. – К. : НАУ. – 2003. – В. 62. – С. 84-89.

48. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: підручник. / М. Г. Саєнко. – Тернопіль: «Економічна думка». – 2006. – 390 с.

49. Седикова И. А. Условия экспорта зерновых грузов украины в новых реалиях / И. А. Седикова // Економіка харчової промисловості . – № 1(25). – 2015. – С. 26-32

50. Соловйов І. О. Формування системи маркетингу в аграрній сфері економіки / І. О. Соловйов // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С. 103-110.

51. Тренев Н. Н. Стратегическое управление: учеб. пособие / Н. Н. Тренев. – М.: ПРИОР, 2000. – 282 с.

52. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / А. А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд. 17-е изд.; пер. с англ. – М.: ИД «Вильямс», 2007. – 928 с.

53. ТОП-20 країн-імпортерів українського зерна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/top-20-krain-importeriv-ukrainskogo-zerna>

54. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: підручник / Хміль Ф. І. – Вид 2-ге, випр. доп. – К. : Академвидав, 2007. – 576 с.

55. Шевчук О. Д. Становлення прибутку як економічної категорії та фактори його зростання [Електронний ресурс] : / О. Д. Шевчук, І. С. Река. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/32_PWMN_2009/Economics/55130.doc.ht

56. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: підручник / З. Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

57. Фатхутдинов Р. А. Стратегическая конкурентоспособность / Р. А. Фатхутдинов. – М.: Экономика, 2005. – 512 с.

58. Янишин Я. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства та шляхи її вдосконалення / Я. Янишин // Львівський національний аграрний університет. – С. 54-58.

59. Янковий О. Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення [монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового]. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.